
REDACTIONEEL

De derde dimensie: de Sociale Psychiatrie¹.

In 1981 verscheen het boek "Wat is sociale psychiatrie?" van Romme, Kraan en Rotteveel. Het ging over maatschappelijke verhoudingen en geestelijke gezondheid, maatschappelijke invloeden op de sociaal psychiatrische praktijk, preventie en reïntegratie van psychiatrische patiënten in de maatschappij. De RIAGG vorming nam in die tijd veel energie in beslag. Sociaal psychiatrische diensten en psychotherapie instituten kwamen onder een dak. Er brak een periode van nieuw perspectief aan. Veel sociaal psychiatrisch verpleegkundigen werden overigens door dat nieuwe perspectief in verwarring gebracht en gingen zich oriënteren op aanpalende vakgebieden. Niet veel later, in 1985, verscheen "Het psychiatrisch ziekenhuis in discussie. Verslag van de actie moratorium nieuwbouw APZ'en" van Van der Poel, Romme, Trimbos en Van der Wilk. Hun moratorium actie was een belangwekkend initiatief waarin werd gepleit voor een werkelijke ommezwaai. Geen nieuwbouw van grootschalige psychiatrische ziekenhuizen die weer tot ver in de 21ste eeuw het beeld van de psychiatrie zouden bepalen, maar een ambulante sociaal psychiatrische praktijk in samenwerking met de eerstelijns gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening. Hoogwaardige crisisinterventie, kleinschaligheid, meer beschermd wonen op maat,

geneeskunde worden toegevoegd: de sociale geneeskunde".

dagbehandeling en partiele opname mogelijkheden.

Daadwerkelijke preventie en bevorderen van zelfhulp. Toch leidde dat alles niet tot het verwachte nieuwe elan in de sociale psychiatrie. Eind jaren tachtig en in de jaren negentig is de sociale psychiatrie zelfs zachtjes aan uit beeld verdwenen. De faculteiten Preventieve en sociale psychiatrie in Rotterdam en Sociale psychiatrie in Leiden en Utrecht werden van hun sociale jasje ontdaan, Maastricht wordt gehalveerd en daarmee werden ook de kenniscentra ontmanteld die jarenlang boegbeelden waren van een maatschappelijk georiënteerde psychiatrie. Wat er voor in de plaats kwam was een (overheids)beleid dat sprak van de-institutionaliseren, vermaatschappelijken, maatschappelijke integratie, cliënten participatie, preventie en rehabilitatie. Van sociale psychiatrie werd niet meer gesproken terwijl het beleid onverkort in termen werd geformuleerd die in een sociaal psychiatrisch leerboek niet zouden misstaan. Alle psychiatrie is sociaal wordt er nu wel eens aangedragen als argument. De redactie waagt dit te betwijfelen. Sociale psychiatrie onderscheidt zich door een kritische maatschappelijke houding. Het heeft aandacht voor de sociale en culturele context waarin psychiatrische problematiek zich ontwikkelt. Het probeert mensen bewust te maken van de maatschappelijke invloed op het ontstaan van problemen.

¹ Uit: Heerma van Voss, A.J. Vijftig jaar sociale psychiatrie in Nederland. Gesprekken met A. Querido in: *Vrij Nederland* 6 december 1980: pagina 15. "Er moet een nieuwe dimensie aan de

In deze uitgave van Sociale Psychiatrie brengen Ben Venneman en Ivonne van der Padt verslag uit van hun speurtocht naar uitgangspunten van de sociale psychiatrie. Die uitgangspunten vormen

hét centrale uitgangspunt voor het curriculum van de MGZ-GGZ opleidingen in Nederland. Het is een eerste aanzet om voor de 21e eeuw te werken aan het maatkostuum van de sociale psychiatrie. De ontmantelde kenniscentra zullen weer aangekleed moeten worden. Welke kleermakers voelen zich uitgedaagd om tegen de stroom in te zwemmen en in samenwerking met anderen ervoor te zorgen dat alle psychiatrie écht sociaal wordt?

De redactie probeert in haar beleid zoveel mogelijk ruimte te scheppen en het sociale van de sociale psychiatrie steeds te tonen. Natuurlijk is dit ook afhankelijk van gemotiveerde auteurs die wat ons betreft met blijvende passie nieuwe wegen inslaan. Doortje Kal laat ons kennis maken met de presentie benadering, die zich kenmerkt door er zijn voor een ander zonder ogenschijnlijk veel aan probleemoplossing te doen. Termen als erkenning, tijd, onvoorwaardelijkheid, troost en betrokkenheid doen hun intrede. Het zijn begrippen die misschien op het eerste gezicht meer thuishoren bij een pastor, buddy of pleegouder maar die in de praktijk van de sociale psychiatrie teveel onderbelicht blijven. Daar waar meer sprake is van herstel van eigenwaarde en zelfrespect, terwijl de handicap een rol blijft spelen, kan de presentie benadering van onschatbare waarde zijn.

Gerda Scholte doet verslag van haar kwartiermakers praktijk in Zoetermeer. Kwartiermaken is een nieuwe werkwijze die verder gaat dan het betrekken van de sociale context bij de individuele begeleiding en behandeling. Het is een "behandeling" van de samenleving om te komen tot meer tolerantie en gastvrijheid. Ze beschrijft in haar artikel

een aantal aspecten van het werk waarbij de integrale aanpak van een aantal activiteiten, die reeds eerder in SP beschreven zijn, vooral opvalt. In Zoetermeer werkt men planmatig aan de mechanismen in de samenleving die uitstoot veroorzaken.

Oscar Aberson (SPV i.o. in Amsterdam) geeft ons een kijkje in zijn keuken als begeleider van een cliënt die last heeft van stemmen horen. Voorzichtig en systematisch laat hij ons zien hoe hij steeds dichterbij de belevingswereld van zijn cliënt komt. De familie wordt daarbij niet het uit oog verloren. Het is een van de vele voorbeelden waar Marius Romme in zijn reactie in dit nummer over schrijft: "er heeft een ontwikkeling plaats gevonden waarbij de relatie tussen patiënt en hulpverlener gelijkwaardiger is geworden, de hulpverlener meer ingaat op de ervaring van de patiënt en de verhoudingen in het leefmilieu meer positieve, ondersteunende en informatieve aandacht krijgen. Er zijn daarover leerboeken geschreven die vooral door sociaal psychiatrisch verpleegkundigen worden gebruikt."

In dit zomernummer wordt ook aandacht besteed aan het afscheid van Carla Raben, die acht jaar lang voorzitter van het bestuur van de NVSPV is geweest. Zij gaat nu de kar van de Federatie trekken en natuurlijk is de verwachting dat binnen de Federatie van verpleegkunde in de GGZ, sociale psychiatrie ruimschoots aandacht blijft krijgen. Op deze plaats wil de redactie Carla hartelijk danken voor haar inzet en sturing van onze beroepsgroep. Daarnaast wensen wij Jeanne Derks, de huidige voorzitter, veel succes toe.

Ivonne van der Padt
en
Kees Onderwater